

БИОСКОПИ ПРИЈЕ ДРУГОГ СВЈЕТСКОГ РАТА

Први додир становника Бање Луке са кинематографом – посљедњим великим проналаском 20. вијека – остварен је нешто касније у односу на житеље осталих дијелова бивше Југославије. Разлог за то кашњење огледа се у чињеници да су за власнике путујућих биоскопа крајем 19. и почетком 20. вијека једини занимљиви градови на тлу некадашње БиХ били Сарајево и Мостар. У остале градове ови први приказивачи "оживљених фотографија" свраћали су само ако су им били на

путу до поменутих центара.

Управо због тога, на прву филмску представу Бањолучани су морали да сачекају до 1903. године, када је власник путујућег биоскопа Карел Фридрих Лифка, из Саза у Чешкој, неколико дана гостовао у Бањој Луци и у свом "Едисон идеал електро-биоскоп позоришту" приказивао нијеме филмове са сопственом музичком пратњом.

Лифкин биоскоп је био смјештен на простору на којем се данас налази Храм Христа спаситеља, испод шатре је било мјеста за 460 гледалаца, а електрично освјетљење производио је генератор од 20 коњских снага. Дневно су организоване по три представе, а биоскопски репертоар се састојао од документарних записа и репортажа браће Лимијер, фантазија Жоржа Мелијеса и играних филмова продуцентских кућа "Пате" и "Гомон". Због слабог интересовања Бањолучана за покретне слике, Лифкин биоскоп се у нашег граду задржао тек неколико дана, да би у "крајишкој љепотици" поново гостовао у јуну 1905. године.

Први стални биоскоп у Бањој Луци отворио је 1910. године Хамдија Афган, а налазио се на мјесту на којем је Лифка седам година раније приредио прве биоскопске представе за Бањолучане. Биоскоп је носио назив "Аполо", имао је шатру од катранисаног платна, док је просторија за пројекциону апаратуру била једини зидани објекат. Седмично су организоване три представе, а програм је трајао између 40 и 60 минута. Афганов биоскоп радио је до пред сам крај Првог свјетског рата...

Драгуљар Морис Готлиб отворио је 20. јуна 1911. године "Електро-кино Едисон", које је било смјештено у Рудовића кући, у данашњој Улици бана Милосављевића.

Симон Херцлер је 1914. године отворио још један биоскоп у Бањој Луци (осим Готлибовог), у којем су пројекције одржаване у зиданој згради. Нешто прије завршетка Првог свјетског рата он је свој биоскоп продао Јосипу Гашпаридесу, који му је дао назив "Едисон кино". Године 1926. купио га је Владо Милановић, а веома брзо је постао популаран као "Милановићев биоскоп".

Милановић је 17. октобра 1933. године отворио први тонски биоскоп у Бањој Луци – "Палас-тон кино". Имао је 480 сједишта и био опремљен најсавременијом пројекционом апаратуром тог времена. Послије премијере првог тонског филма, приказаног у "Паласу" – "Био један музикус" – данима су пред благајном овог биоскопа били дугачки редови, јер се за сваку пројекцију тражила карта више.

"Палас" је радио све до 1943. године...

До почетка Другог свјетског рата у Бањој Луци су, краће или дуже вријеме, радила још два тонска биоскопа: "Грађански-тон кино" (отворено у фебруару 1936, али је убрзо затворено) и "Јадран-тон кино" (отворено 19. марта 1936. године, да би завршило у власништву Владе Милановића, који га је преименовао у "Луксор-тон кино" и у њему приказивао филмове до успостављања такозване НДХ у априлу 1941. године)...

(За текст су коришћени наводи из чланака Стевана Мартиновића, објављени у "Бањалучким новинама", као и изводи из дипломског рада Дејана Вујанића "Филмска култура у Босанској крајини (1953-1969)")

